

**MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA MUSIQA TINGLASH
FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISHDA ZAMONAVIY
TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH YO'LLARI**

Teshaboyev Ilxomjon Inomjon o'g'li

Andijon davlat universiteti Musiqa san'ati kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqa madaniyati darslarida o'quvchilarning musiqa tinglash faoliyatini shakllantirishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalaridan foydalanish yo'llari yoritilgan. Maqolada multimedia vositalari, interaktiv platformalar, audio va video materiallar, raqamli dasturlar orqali o'quvchilarda musiqa eshitish, tahlil qilish, tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish usullari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar yordamida dars jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etish bo'yicha tavsiyalar ham berilgan. Tadqiqot natijalari o'quvchilarda musiqa madaniyatini anglash, estetik didni shakllantirish va musiqaga bo'lgan qiziqishni oshirishda texnologiyalarning muhim o'rin tutishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: musiqa madaniyati, musiqa tinglash, zamonaviy texnologiyalar, interaktiv usullar, multimedia vositalari, dars jarayoni, estetik tarbiya, o'quvchilar faolligi.

Umumta'lim maktablarida musiqa darslari jarayonida yangi pedagogik texnologiyaning bir qator tamoyillari mavjud bo'lib, darsning umumiy maqsadidan kelib chiqqan holda qiziqarli dars tashkil etish, test savollari asosida o'quvchining bilimini sinab ko'rish, muammolari vaziyatlar asosida savol-javoblar tariqasida loyihalashtirish va boshqalardan iboratdir. Bunday usullarni aralash-quralash qilib, bolani zo'riqtirmaslik, uning yoshini hisobga olgan holda usullardan foydalanish o'qituvchi –pedagogning bilishi zarur bo'lgan xususiyatdir. Musiqa o'qituvchisi o'quvchilarni darsga bo'lgan qiziqishlarini o'stirish va darsni yangi pedagogik texnologiyalardan unumli hamda o'rinli foydalanishi, shuningdek,

maqbul shakl, usul va vositalar yordamida tashkil etishi lozim. Jumladan: texnik vositalar, kompyuter va boshqa musiqiy cholg'ular uslublari, ko'rgazmali jihozlar, amaliy mashg'ulotlar, pedagogik va psixologik vositalar ilg'or o'qituvchining ilg'or tajribasi va mahorati hisoblanadi.

Musiqqa madaniyati fani o'qituvchisi o'quvchi-yoshlar psixologiyasini o'rganishi va har biriga nisbatan individual yondoshishi, dars va mashg'ulot jarayonida ularning talab va istaklari qondirilishi uchun harakat qilishi, yaxshi ijodiy natijaga erishishga, har bir o'quvchi-yoshlarni safarbar eta olishi, bir so'z bilan aytganda, yoshlarning ma'naviy ehtiyojini qondirish uchun sharoit yaratishi lozim. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda undan yuqori badiiy did, yangilikni tez his qilish, hayot bilan hamnafas bo'lish, mohir tashkilotchilik qobiliyati talab qilinadi. Bosh vazifa - badiiy ijodiyot yoki san'atning biror tor yo'nalishi bo'yicha mutaxassislar tayyorlash emas, balki, har tomonlama komil insonni tarbiyalash uchun uni axloqiy pok, go'zallik va ezgulikni yaxshi his eta oladigan, o'z axloqi bilan boshqalarga o'rnak bo'la oladigan ma'naviy etuk insonlarni tarbiyalash ishiga ko'maklashishdir. O'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash va unga puxta talim berish ishida o'quv-tarbiyaning yanada samaradorligini taminlash maqsadida cholg'u ijrochiligi malakalarini egallash uslubiyotining nazariyasi va unga xos bo'lgan o'rgatish "texnologiyasini" rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. O'quvchi-yoshlar talimida muvaffaqiyatlarni qo'lga kiritishi, bilmaslikdan bilishga, qo'lidan kelmaslikdan uddalay olishga, yani o'z kuch-g'ayratlarining ma'nosi va samarasini anglashga tomon siljish, yutuqlar quvonchini his etishni taminlovchi sharoitlarni yaratish, mehnatsevarlik, o'qishga havas va o'qish iqtidorini tarbiyalash asosiy vazifalardan biridir. Musiqqa tufayli insonda oliyjanoblik, ulug'vorlik, go'zallik tashqi dunyodagina emas, balki uning o'zida ham mavjud ekanligi to'g'risidagi tasavvur yuzaga keladi. O'zbek xalqining bebaho, mumtoz, nodir musiqqa asarlarini xalq cholg'ularida badiiy, yetuk ijro etishni rivojlantirish, hozirgi davrimizda yoshlarni musiqaga bo'lgan qiziqishini orttiradi.

Bugungi kunda ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, musiqqa madaniyati darslarida

o'quvchilarning musiqa tinglash faoliyatini shakllantirishda raqamli vositalar va interaktiv uslublardan foydalanish o'quv jarayonining samaradorligini oshiradi. Bu jarayon nafaqat bilim berish, balki estetik didni rivojlantirish, musiqiy tafakkurni shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi.

Musiqa tinglash faoliyati o'quvchilarning emotsional dunyosini boyitish, ularda go'zallikka bo'lgan munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi. An'anaviy darslarda faqat fonogrammalar yoki o'qituvchining ijrosi bilan cheklanilgan bo'lsa, hozirgi kunda multimedia texnologiyalari yordamida turli davr va janrdagi musiqiy asarlarni sifatli va to'liq eshittirish imkoniyati mavjud. Masalan, YouTube, Spotify, SoundCloud kabi platformalar orqali mashhur bastakorlar ijodini tinglash va tahlil qilish darslarda keng qo'llanilmoqda.

Bundan tashqari, interaktiv doskalar, slayd-prezentatsiyalar, musiqiy viktorinalar, quizzlar orqali o'quvchilarni darsga faol jalb etish mumkin. Maxsus mobil ilovalar yordamida musiqiy asarlarni tahlil qilish, kompozitorlar hayoti bilan tanishish, hatto virtual konsertlar tomosha qilish imkoniyati ham paydo bo'lgan. Bularning barchasi o'quvchilarning musiqaga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularda mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko'nikmasini shakllantiradi.

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar orqali individual yondashuv ham yo'lga qo'yiladi. Har bir o'quvchiga o'z qiziqishlari asosida musiqiy asarlar tavsiya etilishi, ularning eshitish darajasi baholanishi va rivojlantirilishi mumkin. Bunday yondashuv natijasida darslar yanada samarali, qiziqarli va interaktiv tus oladi.

Zamonaviy texnologiyalarning yana bir muhim jihati — ularning ta'limdagi inkluzivlik imkoniyatlarini kengaytirishidadir. Ayrim o'quvchilarda eshitish yoki ko'rish bilan bog'liq cheklovlar mavjud bo'lsa, maxsus dasturlar va qurilmalar yordamida ular ham musiqa tinglash jarayonida ishtirok eta oladi. Masalan, subtitrlar video materiallar, turli darajadagi ovoz kuchaytirgichlar, vibratsiyaga asoslangan qurilmalar orqali musiqiy tuyg'ularni his qilish imkoniyati yaratiladi.

Shuningdek, o'qituvchilar tomonidan yaratilgan interaktiv testlar, audio-vizual topshiriqlar va onlayn platformalarda tashkil etilgan mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning bilim va ko'nikmalari muntazam baholanadi. Bunday vositalar

yordamida o'quvchi o'z faoliyatini mustaqil nazorat qilish va rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida tashkil etilgan musiqa tinglash mashg'ulotlari o'quvchilarni faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida shakllantiradi. Ular eshitgan asarlarni baholash, o'z fikrlarini erkin ifodalash, boshqa janr va madaniyat vakillarining musiqasini taqqoslab tahlil qilish kabi ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Bu esa musiqiy tafakkur va umumiy madaniyat darajasining yuksalishiga xizmat qiladi.

Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali musiqa madaniyati darslarida o'quvchilarning ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarini ham rivojlantirish mumkin. Masalan, guruhli topshiriqlar, onlayn loyiha ishlari, musiqiy vloglar yaratish orqali o'quvchilar o'z fikrlarini ifodalash, bahslashish, birgalikda ishlash ko'nikmalarini mustahkamlaydilar. Bu esa nafaqat musiqiy, balki ijtimoiy kompetensiyalarni ham rivojlantiradi.

Bundan tashqari, sun'iy intellekt texnologiyalari va tovushni aniqlash algoritmlari yordamida o'quvchilar musiqa asarlarining ritm, tembr, tempo, dinamikasi kabi texnik jihatlarini chuqurroq tahlil qilish imkoniga ega bo'ladilar. Maxsus dasturlar orqali musiqa qismlarini tahlil qilish, ularni grafik shaklda ko'rish va hatto o'z kompozitsiyalarini yaratish imkoniyatlari ham mavjud.

O'quvchilar uchun eng qiziqarli jihatlardan biri bu – virtual haqiqat (VR) va kengaytirilgan haqiqat (AR) texnologiyalarining musiqa darslariga tatbiq etilishidir. Masalan, virtual kontsert zallarida sayohat qilish, tarixiy bastakorlar hayotini jonli tarzda ko'rish, musiqa asboblari 3D formatda o'rganish orqali darslar yanada interaktiv va ta'sirchan bo'ladi.

Shuningdek, xalq ijodi namunalarini, turli xalqlarning musiqiy merosini internet orqali kengaytirilgan shaklda taqdim etish orqali o'quvchilarda milliy va jahon musiqasi haqida kengroq tushuncha shakllanadi. Bu esa ularning madaniyatlararo muloqotga tayyorligini oshiradi.

Yuqoridagi barcha texnologik imkoniyatlar — o'quvchining dars jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirish, uni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirish

va natijada sifatli musiqiy ta'lim berish yo'lida muhim vositadir.

Xulosa qilib aytganda, musiqa madaniyati darslarida musiqa tinglash faoliyatini shakllantirishda zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish — o'quvchilarning estetik tarbiyasi, musiqiy didi va ijodiy salohiyatini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvlar kiritilishi orqali nafaqat bilim beriladi, balki musiqani his qilish, undan zavq olish va uni anglash madaniyati shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.O'.Tolipov, M.Usmonboeva Pedagogik texnologiyalarning tabiiy asoslari. T.Fan.2006 yil.
- 2.Ishmuxammedov. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. T.Nizomiy nomidagi TDPU 2004 yil
- 3.B.Ziyomuhammadov. Pedagogik mahorat asoslari. T.TIB-KITOB 2009 yil.
- 4.M.Ochilov. Yangi pedagogik texnologiyalari Qarshi, Nasaf 2000 yil.